

Still uit Ulisse, il mio nome e' nessuno uit 2010.

Niemand en de eeuwige terugkeer

Jacqueline Klooster wint de ABG VN Essay Prijs 2012

Een pleidooi voor Griekse poëzie. door Jacqueline Klooster

TWEE

verhalen over Odysseus:

1) [...] Zelfs na zijn omzwervingen, nadat hij de vrijers had gedood, ging Odysseus naar Epirus... en daar verleide hij Euipe... Zij bezorgde hem een zoon, Euryalus. Toen de jongen eenmaal volwassen was, stuurde zijn moeder hem naar Ithaka met een paar tokens verzegeld in een wastablet. Odysseus was er op dat moment toevallig niet; maar Penelope ontdekte wat er gaande was... en ze haalde Odysseus bij zijn terugkomst over om Euryalus als een verrader te doden, voordat hij de waarheid had kunnen achterhalen. En zo... werd Odysseus de moordenaar van zijn eigen zoon. [...]

2) Odysseus' schip rees in het water terwijl zijn manschappen de schatten die ze uit vele steden gestolen hadden naar zijn nieuwe verblijfplaats droegen. Alkinoös, de koning van het eiland, stond erbij te kijken, zeer tevreden met zijn aanstaande schoonzoon. Zodra Odysseus het schip leeg had gemaakt, bond hij het met sterke kabels vast aan een span ossen en sleepte hij het het strand op. Hij pakte een toorts van knapperend pijnbomenhout en hield die, met pijn in zijn hart, bij de zijkant van het gestrande schip. [...]

U leest deze teksten en denkt misschien: maar had ik het dan helemaal verkeerd onthouden? Odysseus had toch maar één zoon, Telemachos? En hij keerde toch terug naar Ithaka? Hij bleef toch niet bij de Faiaken om met de dochter van Alkinoös te trouwen? De verwarring is begrijpelijk. Gelukkig brengt Aristoteles' non-nonsense samenvatting van de *Odyssee* uitkomst:

Een man is vele jaren ver van huis; hij wordt in de gaten gehouden door Poseidon. Intussen is de situatie thuis zo dat zijn bezit door vrijers wordt verspild en dat zijn zoon belaagd wordt. Hij komt uiteindelijk thuis, door stormen geplaagd; hij zorgt dat hij door sommigen herkend wordt. Hij bereidt een aanval voor, overleeft en doodt zijn tegenstanders. (*Poetica*, 1455b, 17-23).

Geen huwelijk met Nausikaa, en inderdaad maar één zoon in deze samenvatting. Overigens valt het u bij nader inzien misschien op dat Aristoteles een wel heel summiere synopsis van de 24 boeken van de *Odyssee* biedt. Waar is Kalypso, bijvoorbeeld? En waar zijn Kirke en de Sirenen? Of de Cycloop, Skylla en Charybdis? Waar, inderdaad, Nausikaa? Zelfs Penelope wordt slechts impliciet aangeduid door de verwijzing naar de vrijers. Op deze bedenkingen heeft Aristoteles een bondig, ietwat nurks, antwoord: 'Dit alles is de *echte* plot; de rest zijn slechts episodes.'

Maar daarmee is de vraag waar de citaten hierboven dan vandaan komen natuurlijk nog niet beantwoord. Zijn het misschien moderne bewerkingen, aanvullingen op of interpretaties van Homerus' epos? Dat is toch een tijd lang erg populair geweest: verhalen over een beroemd personage uit de literatuur in een andere fase van zijn leven dan die waarmee hij bekend is geworden, *prequels*, *sequels*, *possible worlds theory*? Postmodernistische schrijvers weten er wel raad mee: de onontbeerlijke verwarring over de ontologische status van fictionele karakters... Postmodern dus?

Voor we in deze trant doorgaan: nee, het eerste verhaal, Odysseus als kindermoordenaar, is niet postmodern, zelfs niet modern. Het stamt uit de Oudheid, uit een tamelijk merkwaardige collectie mythische liefdesverhalen, de zogenaamde *Erotika Pathemata* ('Liefdesleed'), van de hand van ene Parthenius van Nicaea, een Griekse dichter die, aan-

'We zijn hier echt in de duisterste regionen van wat helaas steeds meer een obscuur en ontoegankelijk vakgebied lijkt te worden.'

vankelijk als slaaf, in de eerste eeuw voor Christus naar Rome kwam. Door zijn eruditie en poëtische talent werd hij al gauw vrijgelaten en kwam hij terecht in de hoogste Romeinse kringen. Zijn *Erotika Pathemata* grossieren in uiterst morbide verhalen over incest, verwantenmoord, necrofilie en laag verraad en vormen bepaald geen stichtelijke lectuur. Dat ze überhaupt overgeleverd zijn, is dan ook in grote mate te danken geweest aan een zestiende-eeuwse arts die de pathologie van obsessieve passies wilde beschrijven.

Parthenius zelf schrijft in zijn voorwoord deze mythen te hebben verzameld

**THE RETURN OF ULYSSES:
A CULTURAL HISTORY OF HOMER'S
ODYSSEY**
door Edith Hall.
The Johns Hopkins University Press.
Baltimore, MB 2008. 304 pag. € 23,50

**HELLENISTIC COLLECTION:
PHILITAS, ALEXANDER OF AETOLIA,
HERMESIANAX, EUPHORION,
PARTHENIUS**
door Jane L. Lightfoot (red.).
Harvard University Press (Loeb
Classical Library). Cambridge,
MA 2010. 688 pag. € 21,95

**THE LOST BOOKS OF THE ODYSSEY:
A NOVEL**
door Zachary Mason.
Farrar, Straus and Giroux.
New York 2010 (paperback: Picador,
2011). 240 pag. € 12,95

en samengevat voor een collega-dichter en tijdgenoot, de Romein Cornelius Gallus, een ongrijpbare liefdesdichter die zelfmoord moest plegen onder Augustus. Van deze Gallus is bijna niets overgeleverd, al was hij in zijn eigen tijd bijzonder populair. Deze context verklaart de summiere, geserreerde stijl van de verhalen: het is slechts prozamateriaal dat ter inspiratie wordt aangeboden. Parthenius nodigt Gallus uit er zelf poëzie van te maken: gewoon nog wat vergelijkingen en assonanties toevoegen. Kortom, de *Erotika Pathemata* blijken een soort doehet-zelf-poëziepakket voor wie graag wilde schrijven over perverse passies, verknipte familieverhoudingen, kindermoordenaars en dergelijke verkwikkende zaken meer. En dat waren er meer dan men misschien zou denken; zie bijvoorbeeld de in leesclubs van gepensioneerde gymnasiasten nog altijd veel gelezen Ovidius, een iets latere tijdgenoot van Parthenius.

Parthenius' hierboven geciteerde verhaal is opgenomen in Jane Lightfoots nieuwe tweetalige *Hellenistic Collection*, een editie van merendeels poëtische teksten van een aantal – op zijn zachtst gezegd niet direct gangbare – dichters uit de Hellenistische periode (derde tot eerste eeuw voor Christus), zoals Philitas, Alexander Aetolus, Hermesianax, Euphorion en de reeds genoemde Parthenius. Deze namen zullen u waarschijnlijk niet veel zeggen, maar dat geldt zelfs voor veel klassici. We zijn hier echt in de duisterste regionen van wat helaas steeds meer een obscuur en ontoegankelijk vakgebied lijkt te worden.

Maar het belang van deze onbekende klassieke auteurs ligt, naast in wat ze zelf geschreven hebben, ook in wie zij op hun beurt in de Oudheid geïnspireerd heb-

Van de redactie

Toen zo'n kleine twintig jaar geleden de Amsterdamse rector Pieter de Meijer het initiatief nam voor een academische boekengids, had hij twee oogmerken. Het tijdschrift moest het isolement van de vakgebieden doorbreken. Over de grenzen van de faculteiten heen zouden wetenschappelijke collega's elkaar op de hoogte brengen van belangwekkende recente boeken. En het moest een Nederlandstalig tijdschrift zijn. Op die manier zou de academische essayistiek een impuls krijgen, in de hoop op een betere balans tussen het Acadengels en het Nederlands.

'Odysseus verbrandde zijn schip en sleet de rest van zijn dagen met prinses Nausikaa op het paradijselijke eiland van de Faiaken.' Een Walt Disney-versie van het homerische verhaal? Jacqueline Klooster legt het uit. Zij schrijft in dit nummer over Odysseus en dan vooral over zijn minder bekende lotgevallen en zijn onvermoeibare nawerking in literatuur, film en theater, naast en na de canon van Homerus. Zij doet dat met souplesse en elegantie, met kennis van zaken en aandacht voor de lezers. Daarom heeft de jury haar bekroond met de jaarlijkse ABG VN Essay Prijs, ingesteld om jonge auteurs te stimuleren.

Een van de wonderlijkste avonturen van Odysseus is zijn bezoek aan de poorten van de onderwereld. Van Circe had hij de routekaart gekregen. De aardkundige Salomon Kroonenberg volgde zijn spoor, om uit te vinden wat Circe bedoelde. Zijn nieuwsgierigheid heeft een fraai en levendig boek opgeleverd (*Waarom de hel naar zwavel stinkt. Mythologie en geologie van de onderwereld*). Hij vertelt zijn verhalen met de kleuren en de kennis van vele vakgebieden, van archeologie tot theologie. Heeft hij die vakgebieden al doende recht gedaan? Wij hebben drie specialisten die vraag gesteld, zij hebben haar beantwoord en Kroonenberg kreeg het laatste woord: de tweede editie van de nieuwe rubriek 'Op ander-mans erf'.

U merkt het. Ook dit nummer van de *Boekengids* beantwoordt weer aan de oogmerken van zijn oervader.

Sijbolt Noorda, *redactievoorzitter*

Moderne voorstelling van Odysseus en de sirenen. Illustratie: Jessica Hart Illustration.

ben. Zo blijkt Parthenius direct of indirect van grote invloed te zijn geweest op zowel Vergilius als Ovidius; Philitas inspireerde de dichter die de grondlegger was van de grote Europese traditie van de pastorale poëzie, Theocritus – die op zijn beurt weer Vergilius inspireerde. Literatuur, leert lezing van zulke obscure schrijvers, is niet alleen wat je zelf nog kunt lezen, maar ook wat anderen gelezen hebben. Dus ook de duizenden verhalen die de canon misschien net niet gehaald hebben, maar toch mee resoneren in wat die canon nu is.

De *Hellenistic Collection* is een van de nieuwste loten aan de *Loeb*-stam, de prestigieuze Amerikaanse serie klassiek Griekse en Latijnse tekstedities met geannoteerde Engelse vertaling die zo langzamerhand wel ongeveer alles uit de Oudheid wat enigszins de moeite waard is, moet hebben uitgegeven. Lightfoot heeft de moeilijke, fragmentarische teksten betrouwbaar en volgens de regelen der kunst uitgegeven, voorzien van vertalingen en boeiende en deskundige culturele contextualisaties. Het is een wetenschappelijke prestatie van formaat.

Natuurlijk zal dit boek nooit een miljoenenpubliek trekken. Maar eigenlijk ligt dat al in de aard van het onderwerp besloten. Zelfs in de Oudheid gold een voorkeur voor Parthenius of Euphorion als marginaal en elitair. Sterker nog, dat

was ook waar deze auteurs zelf naar streefden, met hun innovatieve onderwerpen, gezochte taalgebruik (Parthenius' uiterst elegant geformuleerde vertellingen over necrofilie en incest) en experimentele verteltrant (bijvoorbeeld Alexander Aetolus' *Apollon*: een serie mythes, verteld door de god Apollo, in de raadselvorm van een voorspellend orakel). Toch, zo kunnen we nu zien, vormden ook deze avant-gardistische dichters een onmisbare schakel in de literaire cultuur van hun tijd. Des te mooier (en verbazingwekkender) dat we ruim tweeduizend jaar later nog altijd kennis kunnen nemen van hun werken. Dat geeft moed, in tijden waarin het voortbestaan van linkse hobby's als experimentele literatuur en poëzie niet bepaald zeker lijkt.

En het tweede fragment, met Odysseus als Nausikaa's echtgenoot? Ook dat zou op het eerste gezicht zo kunnen stammen uit Parthenius' *Erotika Pathemata*. Ook hier een 'andere Odysseus': een die uit zijn strakke aristotelische synopsis breekt en niet terugkeert maar kiest voor een alternatief, minder spannend, maar wel 'klassiek' lot. Weer bedriegt de schijn. De herkomst van dit verhaal is, ondanks de interessante mystificatie die het tegendeel beweert, onomstotelijk modern, ontsproten aan het brein van de Californische debutant (en computerwetenschapper) Zachary Mason. Het vormt het

begin van het hoofdstuk *Islands on the Way* uit de roman *The Lost Books of the Odyssey*.

In het voorwoord heet het dat dit boek de vertaling bevat van een pre-hellenistische papyrus uit Oxyrhynchus (een beroemde vindplaats voor Griekse literaire papyri), een document dat 44 apocriefe vertellingen over Odysseus en zijn tienjarige zwerftocht bevat.

Ik vind deze mystificatie juist zo interessant omdat zij verbazend dicht bij de werkelijkheid lijkt te liggen, als we kijken naar het voorbeeld van Parthenius. Ook in de Oudheid was men in de ban van variaties op mythen. Er was nooit maar één versie van één verhaal, wat Aristoteles ook mag beweren. Hoogstens zien we dat een (oorspronkelijk regionale) variant van een verhaal uiteindelijk de meest gangbare werd. Maar in de vele verdwenen, of bijna verdwenen, varianten had Odysseus zonen bij Kirke, Kalypso en anderen, was Helena niet echt in Troje, maar in Egypte. Deze kneedbaarheid, de oneindige parallele mogelijkheden van het Griekse mythologische materiaal, is iets wat Mason, zelf geen classicus, feilloos heeft aangevoeld.

Is *The Lost Books*, zoals de cover aankondigt, een roman? Je zou kunnen zeggen dat het fictionele raamwerk van de 'gevonden papyrus' deze claim inderdaad waarmaakt. Interessant in dit kader is dat

een kleine minderheid van de variaties op het Odysseus-thema openlijk niet (niet eens quasi-)antiek is: Meneer O. zit in een sanatorium en moet kiezen tussen een sessie met dokter Sylvia of dokter Karidis. Of: een wetenschappelijke beschouwing probeert aan te tonen dat de *Ilias* en de *Odyssee* feitelijk een lang uitgesponnen verslag van een schaakwedstrijd zijn, waarin uiteindelijk de talige versieringen de overhand hebben gekregen, als geheugensteunen.

Als we het boek lezen als een roman, lijkt de implicatie van het mystificerende voorwoord dat we te maken hebben met een (op zijn zachtst gezegd) onbetrouwbare vertaler/verteller. Een soort Kinbote uit Nabokovs *Pale Fire*, een ontspoorde wetenschapper, verdwaald in zijn eigen spinsels. Misschien is de uiteindelijke geïmpliceerde auteur van het geheel dus wel meneer O. in het sanatorium.

'Er was nooit maar één versie van één verhaal, wat Aristoteles ook mag beweren.'

Sommige verhalen blijken bovendien specifiek on-Griekse elementen te bevatten: Achilles figureert als een golem, een lemen monster. Weer andere nemen een in de oorspronkelijke *Odyssee* ternauwernood aangeduide mogelijkheid en werken die uit. Onhandig, blozend, verklaart de godin Athena Odysseus de liefde. Odysseus komt thuis om een getrouwde Penelope aan te treffen; Odysseus trouwt met Nausikaa; ontvlucht Troje met Helena; treft een geheel verlaten Ithaka aan; treft een dubbelganger op Ithaka aan.

Maar misschien wel het boeiendst zijn de verhalen waar in een *mise en abyme* aandacht gevraagd wordt voor de rol van vertellen en vertellers in de *Odyssee*. Deze verhalen geven de duizelingwekkende ervaring van een labyrintisch, borgeiaans spiegelpaleis, een eeuwige terugkeer van verteller in verhaal over verteller in verhaal over verteller enzovoort. Geniaal is bijvoorbeeld het verhaal waarin de blinde Cycloop uiteindelijk de blinde zanger Homerus blijkt te zijn, die Odysseus een identiteit en verleden aanmeet, uit woedende fascinatie met de naamloze vreemdeling (Niemand, zoals Odysseus zichzelf listig noemt) die zijn oog verschroeid heeft.

Het geweldige van al deze verhalen is dat Aristoteles' synopsis er tegelijkertijd niets toe doet en alles toe doet. Zonder de *Odyssee* konden deze verhalen niet bestaan. Maar ze bevragen tegelijkertijd de bestaansreden van de *Odyssee* zoals zij is. Waarom zo, en waarom niet op 44 (of meer) andere manieren? Wat als iedere, volgens Aristoteles onbelangrijke, episode een eigen leven gaat leiden? Wat als de plot overboord wordt gezet? Zelf zegt Mason in een interview dat alle verhalen voor hem als een logisch gevolg, een soort algoritme, uit de *Ilias* en de *Odyssee* zijn voortgekomen. Het is een houding ten aanzien van literatuur die ik zowel fas-

cinerend als enigszins onbegrijpelijk vind; al levert zij ontroerend mooie, poëtische literatuur op.

Tegelijkertijd past een dergelijke afstandelijke, mathematische houding misschien wel bij iemand die schijnbaar onbekommerd debuteert met wat inmiddels toch minstens de tienduizendste bewerking moet zijn van een van de eerste, en zeker een van de grootste, literaire werken van de westerse traditie. En die er dan ook nog in slaagt origineel te zijn. *Ilias* en *Odyssee* zijn in Masons visie een prachtige serie *fractals*, maar nog lang niet uitgegeneerd. Naar het schijnt is Mason nu bezig met de *Metamorfosen* van Ovidius. Dat wordt ongetwijfeld een boek om naar uit te kijken.

De *Odyssee* bewerken is overmoedig, maar zelfs een boek over de receptie van de *Odyssee* maken is eigenlijk al een daad van hybris. Het is al vaak gedaan, en vaak erg goed (Stanfords *The Ulysses Theme*, 1954); of soms ook juist helemaal niet (het door fouten en pijnlijke misverstanden geplaagde *Homer's The Iliad and The Odyssey* van Alberto Manguel, 2007). Toch mogen we in het onderhavige geval buitengewoon blij zijn dat iemand deze ogenschijnlijk onmogelijke taak maar weer eens op zich heeft genomen.

Edith Hall, professor aan Royal Holloway, University of London (waar het Classics Department momenteel, ironisch genoeg, met sluiting bedreigd wordt), schreef met *The Return of Ulysses* een

prachtig boek. Het is een erudiet, geestig en boeiend geschreven, maar vooral verrassend origineel overzicht van de manier waarop het thema van Odysseus op allerlei onverwachte wijzen in de wereldcultuur is doorgedrongen, vooral in moderne reïncarnaties, gekleurd door feminisme en postkolonialisme. Wellicht klinkt dit laatste een beetje als een verplicht nummer, of politieke correctheid, maar niets is minder waar.

Overtuigend aan Halls studie is de these dat juist de verscheidenheid aan avonturen (ontmoeting met het vreemde versus terugkeer en hereniging; listige ontsnappingen en existentiële angsten; horror en erotiek) en personages (goden, mensen en monsters; oude en jonge mannen; deugdzaame en losbandige vrouwen; slaven en aristocraten) in de *Odyssee* de fenomenale resonantie kan verklaren die het werk heeft gehad in ontelbaar veel cultuuruitingen van onze moderne geglobaliseerde wereld. En ook hier breken we weer ruimschoots uit Aristoteles' synopsis: de episodien blijken keer op keer minstens zo belangrijk en inspirerend als de plot.

De voorbeelden die Hall bespreekt zijn voornamelijk ontleend aan literatuur, theater en cinema, in veel mindere mate aan de beeldende kunsten en *prank theories* (type: 'Circe gaf haar naam aan Zierikzee'). Het zijn er duizelingwekkend veel, steeds frappant en inzichtelijk gepresenteerd. Het boek bestaat uit drie delen: 'Generic Mutations' (navolgingen,

vertalingen en verschillende modi van literaire bewerking), 'World and Society' (de manier waarop de *Odyssee* geherinterpreteerd is in het kader van verschuivingen in de wereldmaatschappij) en 'Mind and Psyche' (psychologische, spirituele en filosofische herinterpretaties van het werk).

Na lezing van dit boek wordt het vrijwel onmogelijk je de wereld voor te stel-

'Het geweldige van al deze verhalen is dat Aristoteles' synopsis er tegelijkertijd niets toe doet en alles toe doet.'

len door de ogen van iemand die de *Odyssee* (in welke vorm dan ook) niet kent: het lijkt alsof het merendeel van de wereldliteratuur, filosofie en cinema op de een of andere manier voortkomt uit dit gedicht. En dan bedoel ik niet alleen Vergilius, Joyce, Cavafy, Walcott, Monteverdi, Kubrick en de andere *usual suspects* (al komen ook zij aan bod), maar juist de talloze minder bekende, fantastische, of ronduit verbijsterende sporen die Odysseus heeft nagelaten. Zoals in Salman Rushdie's ijzingwekkende beeld van de VS na 9/11 als een *blind flailing giant*, getroffen door een onzichtbare, arglistige, kleine *Nobody*. En in het antwoord van de Amerikaanse pers, dat juist de rechterhand van Bin Laden, de eenogige moellah Mohammed Omar, hier de afzichtelijke Cycloop was, in zijn Afghaanse grot. Of in de roman *The Cry of Winnie Mandela* (Ndebele Njabulo, 2003), waar de Zuid-Afrikaanse vrouwen die eendeloos wachten op hun door het apartheidregime gevangen gezette mannen moderne Penelope's zijn; zij het zonder *happy end*. Al vraagt Hall zich in haar hoofdstuk 'Blood Bath', met een intrigerende kijk op de receptie van het brute slachten van de vrijers in boek 23 van de *Odyssee*, ook juist af hoe *happy* dat einde eigenlijk is.

Dat is het fascinerende van deze thematische behandeling: voor elke lezing van elk personage en elke episode van de *Odyssee* blijken telkens ook talloze diametraal tegenovergestelde varianten te bestaan. Odysseus als listige en humane reiziger; als rasopportunist en absenteïstische echtgenoot en vader; als lijdend aan posttraumatisch stresssyndroom na Troje. Nausikaä, de maagdelijke prinses die de berooide, naakte Odysseus dapper naar haar vader brengt: stichtelijke kindheldin of pornografische fantasie? Om van Kirke en Penelope (beide beurtelings aartsfeministe *avant la lettre* en projectie van mannelijke (lust-)gevoelens) nog maar te zwijgen. En dan heb ik het niet eens over de ontelbare configuraties die Odysseus' thema's van 'reis', 'afdeling naar de onderwereld' en 'terugkeer' hebben gevonden in (kinder-)literatuur, poëzie, drama, cinema, muziek, politieke pamfletten, filosofische traktaten, computergames...

Daarmee stuiten we ook op een bezwaar. Hoe formidabel en vol van inzichten dit boek ook is, uiteindelijk blijken de details moeilijk te bekijken. Al was het maar vanwege de duizelingwekkende vaart waarmee Hall je met haar referenties om de oren slaat. Moeiteloos schakelt ze binnen twee, drie pagina's over van Davy Crockett en Wyatt Earp op George Washington, Martin Luther King, Jimmy Carter, de Kennedy's, Gogol, Goethe, Vasily Zhukovsky, Wittlin, Plutarchus en Fénelon. Bent u daar nog? Op de slechtste momenten heeft het resultaat iets van een dolgedraaide encyclopedie zonder lemma's. Ook dit is dus niet een boek dat achter elkaar uitgelezen dient te worden. Gelukkig is de index uitgebreid, zodat herlezen en grasduinen ook na een eerste lezing aantrekkelijk blijven.

Ondanks genoemd bezwaar is het boek een aanrader, ik zou zelfs durven zeggen: verplichte lectuur, voor iedereen die... Nee, kortweg: voor iedereen. Hall maakt namelijk onontkoombaar duidelijk dat Odysseus altijd zal blijven terugkeren. Zo verweven is hij met alle soorten cultuuruitingen van het Westen, hoog en laag, subversief en dominant, elitair en populair, en daardoor met de reacties op de cultuur van iedereen die ermee in aanraking gekomen is.

Waarmee maar weer eens aangetoond is dat de klassieke talen niet marginaal, obscuur of elitair hoeven te zijn. Het is met de klassieken in de moderne wereld misschien wel zoals de Caribische dichter en Nobelprijswinnaar Derek Walcott prachtig ambivalent verzucht, in zijn epische gedicht *Omeros*: 'All that Greek manure under the green bananas...'

Naast obscure rafelige papyri die smeken om gedegen filologische arbeid en interpretatie (zie Lightfoot), of input voor postmoderne spiegelkastelen op basis van 's werelds oudste heldenepen (Mason), is de Griekse poëzie ook vooral dat: mest onder de tropische bomen van Walcotts gekoloniseerde Caribische eiland. Ze is duizend keer verteerd, en bezorgt ons misschien vieze handen, maar blijft vruchtbaar, en dus onmisbaar voor het vrucht dragen van nieuwe gewassen in nieuwe landen. En dus zal Odysseus, Niemand maar tegelijkertijd iedereen, eeuwig blijven terugkeren.

Jacqueline Klooster is als postdoc verbonden aan de Capaciteitsgroep Griekse en Latijnse talen en culturen van de Universiteit van Amsterdam.

De Academische Boekengids

★ mobile app ★

- ★ alle artikelen die in de ABG verschijnen
- ★ 'related' content van:
 - ★ London Review of Books
 - ★ Karakter. Tijdschrift van Wetenschap
 - ★ Kennislink.nl
- ★ op tablet, smart phone, e-reader of computer
- ★ toegang tot het volledige digitale archief

Literatuur

- William Bedell Stanford. *The Ulysses Theme. A Study in the Adaptability of a Traditional Hero*. Basil Blackwell. Oxford 1954.
- Alberto Manguel. *Homer's The Iliad and The Odyssey: A Biography*. Atlantic Monthly Press. New York 2007.
- Derek Walcott. *Omeros*. Farrar, Straus and Giroux. New York 1992.